

Oponentský posudek bakalářské práce Michala Dvořáka
„Svoboda a zlo v díle F. M. Dostojevského“

Bakalářská práce Michala Dvořáka „Svoboda a zlo v díle F. M. Dostojevského“ je zdařilým pokusem zhodnotit význam některých filosofických, teologických a existenciálních tezí Dostojevského literárního díla. Práce zkoumá problematiku svobody a zla, což bylo téma, které podle autora tvořilo hlavní okruh jeho filosofie a objevilo se v řadě jeho děl. Autor upozorňuje, že sice existuje velké množství literárních rozborů Dostojevského díla, ale málo rozborů filosofických. Práce rozebírá Dostojevského polemiku s Nietzscheovým nadčlověkem a relativistickou ideou „vše je dovoleno“, a současně zkoumá vliv Dostojevského na některé směry moderního existencialismu (Berďajev, Jaspers). Rozbory Dostojevského myšlenek vycházejí především z analýzy jeho velkých románů Zločin a trest, Běsi a Bratři Karamazovi. Autor v této souvislosti prozkoumal Dostojevského antropocentrismus a vývoj jeho pojetí zla a svobody až ke kolizi obou těchto klíčových filosofických pojmů ve Velkém inkvizitorovi.

Autor současně ukazuje, že Dostojevský také řešil širší filosofický a teologický problém střetu pravoslavného a katolického výkladu křesťanství a jejich odlišného pojetí existenciálního osudu a svobody člověka, což bylo podle jeho názoru jedním z hlavních témat Dostojevského nové existenciální filosofie. Centrálním tématem tohoto střetu byla různá pojetí svobody člověka a konflikt mezi jeho pojetím jako bohočlověka, resp. člověkoboha, a hlubší metafyzická „kontroverze mezi Kristem a antikristem“. Autor ukazuje, že Dostojevského nové a netradiční pojetí Krista nebylo přijatelné jak pro katolické, ani pravoslavné kruhy, a vyvolávalo velké, do dnešní doby trvající diskuse a spory. Vrchol Dostojevského náboženské vize byl podle autora dosažen v kapitole Kána Galilejská, v níž je u Dostojevského dovršena a uzavřena cesta lidského bloudění. „Člověk, jenž se narodil ze země, byl uvržen do pekla a na konci své cesty se tento člověk vrací k zemi, přičemž si je vědom svého sjednoceného bytí s velkým kosmickým celkem.“ Tato cesta návratu vede však jen přes Krista a tedy „bohočlověka“ a nikoli svévolného „člověkoboha“.

Autor vyšel z předpokladu, že svoboda a zlo tvořily klíčové složky Dostojevského díla. Za jejich zdroj nikdy ale nepokládal Boha, nýbrž člověka a jeho svobodnou vůli, který tím, že se zřekl Boha, podlehl relativismu a nihilismu hlásajícím, že „vše je dovoleno“. Dostojevský podle autora ale zastával opačný názor a tvrdil, že na člověka vždy „čeká Raskolnikův trest svědomí, nebo šílenství Ivana Karamazova“. Proto je nutné, aby se probudí ze svého egoismu a sebestřednosti a směřoval k ostatním členům lidského společenství. Podle autora platí, že Dostojevský hluboce pochopil dějiny a krizi své doby, a jeho dílo má nadčasový charakter. V peripetiích postmoderní doby může poskytnout vodítko

k souznění s tímto světem a návod, jak se vyhnout úpadku do egoismu sebestředného individua.

Z odborného hlediska lze konstatovat, že obsah práce odpovídá zadání, autor provedl adekvátní výběr interpretované látky a pokusil se samostatně prozkoumat zvolené téma. Podařilo se mu zachovat vyvážený poměr mezi deskriptivní rovinou výkladu a vlastní interpretací daných textů. Na mnoha místech zdařilým způsobem provedl zobecňující hodnocení významu Dostojevského ústředních myšlenek a poukázal na jejich vliv v dalších filosofických diskusích. Práce má promyšlný charakter a k jejím kvalitám náleží, že na mnoha místech autor zaujal vlastní stanovisko ke zkoumaným problémům a upozornil na jejich aktuální význam v soudobé postmoderní době. Na druhé straně by bylo nutné korigovat poznámku o ruském romantismu a provést jazykovou korekci některých nepřesných výrazů a formulací. Za úvahu by stálo také zmínit hlubší filosofické souvislosti dané problematiky s Kantovou normativní etikou nepodmíněné absolutní vůle a Feuerbachovou filosofickou antropologií jako pokusů vytvořit novou nenáboženskou etiku.

Závěrem lze konstatovat, že odborná úroveň bakalářské práce M. Dvořáka vyhovuje požadavkům kladeným na tento typ práce a splňuje obecné podmínky požadované na tomto stupni vysokoškolského vzdělání. Doporučuji ji k obhajobě.

Navržená známka

Výborně

V Praze 11. června 2018

PhDr. Vlastimil Zátka, CSc.